

MOBİL UYGULAMALAR VE VERİ GÖZETİMİ: TÜRKİYE'DEKİ MOBİL UYGULAMA KULLANICILARININ GİZLİLİK ENDİŞELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

Gizem UYANIK²

Tolga ÇELİK³

Araştırma Makalesi

Research Article

² Arş. Gör.
İstanbul Aydın Üniversitesi
İletişim Fakültesi, İstanbul,
Türkiye

E-Posta
gizemuyanik@aydin.edu.tr

ORCID
0000000278411526

³ Doç. Dr.
Ege Üniversitesi İletişim
Fakültesi, İzmir, Türkiye

E-Posta
tolga.celik@ege.edu.tr

ORCID
0000000215484226

Başvuru Tarihi / Received
24.12.2023

Kabul Tarihi / Accepted
19.09.2024

ÖZ

Sosyal medya platformlarından, mobil uygulamalardan, telefon operatörlerinden ve daha birçok farklı kaynaktan elde edilen pek çok kişisel veri (iletişim veya kimlik bilgileri, fotoğraf vb.) çeşitli sebeplerle kullanılmaktadır. Verinin çok hızlı bir şekilde artış göstermesi ve dijital alanlarda belirli amaçlarla işlenerek alınıp satılan bir metaya dönüştürülmesi gizlilik ihlallerine yönelik birçok tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Bu verilerin en fazla üretildiği alanların başında mobil uygulamalar gelmektedir. Bir mobil uygulama indirildiğinde o uygulamayı kullanabilmek için fotoğraf, e-posta, kişiler, dosyalar, konum, sesler vb. uygulamalara erişim izni istemekte ve izin verilmediği takdirde uygulamalar kullanılamamaktadır. Dolayısıyla kullanıcıların mobil uygulamaları kullanırken mahremiyetlerine yönelik aldığı kararlar, gizlilik ihlallerine karşı tutumlarını ve farkındalık düzeylerini ortaya koymaktadır. Çalışma mobil uygulamaların kullanım pratiklerine ilişkin mevcut durumu ortaya koyma, mobil uygulamalar aracılığıyla kişisel bilgilerin işlenmesi adına gerçekleşen işlemlere karşı bireylerin bilgi düzeylerini ve bakış açılarını saptama amacı taşımaktadır. Nicel araştırma desenlerinden tarama araştırmasına dayanan çalışmada, veriler anket tekniği ile toplanmış ve SPSS 25.0 programında analiz edilmiştir. Amacına yönelik örnekleme yöntemi kullanılarak Türkiye'de mobil uygulama kullanan 18 yaş üstü 1762 kişiyle yapılan araştırma sonucunda, bireylerin mobil uygulamaları kullanırken kişisel verilerine dair endişe duymalarına rağmen mobil uygulamaları kullanmaya devam ettikleri ve kişisel verilerinin üçüncü kişiler tarafından kullanılmasına yönelik farkındalık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gözetim, Mobil Uygulamalar, Mahremiyet, Veri Gözetimi

MOBILE APPLICATIONS AND DATA SURVEILLANCE: A RESEARCH ON PRIVACY CONCERNS OF MOBILE APP USERS IN TURKEY ABSTRACT

¹Çalışma Ege Üniversitesi Tarafından Alınan 03.02.2021 Tarih ve E.37810 Sayılı Etik Kurul İzni ile Yürütülmüştür. Çalışma, 22380 proje numaralı Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinasyon Birimi Tarafından Desteklenen "Büyük Veri Analitiği ve Mahremiyeti: Mobil Uygulamaların Kullanım Düzeyi ve Gizlilik Endişesi Üzerine Bir İnceleme" Başlıklı Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

Personal data (contact or identity information, photo, etc.) obtained from social media platforms, mobile applications, telephone operators, and many other sources are used for various reasons. The rapid increase in data and its transformation into a commodity that is sold for certain purposes in digital areas has brought along many discussions on privacy violations. Mobile applications are one of the areas where this data is generated the most. When any mobile application is downloaded, it requests permission to access applications such as photos, e-mails, contacts, files, location, sounds, etc. to use that application, and if permission is not given, applications cannot be used. Therefore, the decisions made by users regarding their privacy while using mobile applications reveal their level of concern and awareness of privacy violations. The study aims to reveal the current situation regarding the usage practices of mobile applications and to determine the knowledge levels and perspectives of individuals. In the study, which is based on survey research, one of the quantitative research designs, the data were collected by questionnaire technique and analyzed in SPSS 25.0 program. In the research, 1762 people over the age of 18 who use mobile applications in Turkey were reached by using the purposive sampling method. As a result of the research, it was concluded that although individuals are concerned about their data while using mobile applications, they continue to use mobile applications and their level of awareness of their personal data by third parties is low.

Keywords: Surveillance, Mobile Applications, Privacy, Data Surveillance

GİRİŞ

Dünyadaki veri büyüklüğü ve çeşitliliği her geçen gün hızla artış göstermektedir. İnternetin 1990'lı yıllarda hayatımıza girmesiyle birlikte bireyler, dünyanın diğer ucunda olup bitenler hakkında bilgi sahibi olmuş ve kültürel alışveriş arttıkça bireyler arasında gerçekleşen bilgi alışverişinin boyutu da buna bağlı olarak artış göstermiştir. Bugün mobil telefonlar, bireylerin internet kullanımına aracı işlevi görerek interneti her an ve her yerde kullanma fırsatı sunmakta, sağladığı bu özellik ile kitlelerin iletişimini ve bilgiye ulaşımını kolaylaştırmaktadır. Öyle ki, internetin cep telefonlarına girmesiyle ise bireyler gündelik yaşamda sürekli olarak veri üretir durumuna gelmişlerdir. Bugün hemen herkes cep telefonundan internete girmekte ve bu araçlar aracılığıyla içerik üretmektedir. Sahip oldukları özellikler ile pek çok fırsat sağlayan akıllı telefonlar, kişisel verilerin en çok üretildiği ve gönüllü olarak paylaşıldığı alanların başında gelmektedir.

Akıllı telefonlar nerede olduğumuzu, hareketlerimizi, çevredeki havanın nasıl olduğunu, telefon ekranına kaç kere dokunulduğunu ya da dokunma ekranına

uygulanan kuvvetin derecesini ve daha birçok işlevi bünyesinde barındırmaktadır. Tüm bu hareketler; ivmeölçerler, GPS, barometre, dokunma sensörü sayesinde gerçekleşmektedir. Buna göre 2020 yılı itibarıyla altı milyardan fazla akıllı telefon satın alınacağı belirtilmektedir ve bu telefonların hepsi kişiler hakkında veri toplayan sensörler ile doludur (Marr, 2020: 12). We Are Social ve Hootsuite tarafından hazırlanan “Dijital 2021” raporuna göre, dünya genelinde 5,22 milyardan fazla insan cep telefonu kullanmaktadır. Bu oran toplam dünya nüfusunun yüzde 66,6’sına denk gelmektedir (Kemp, 2021). Deloitte tarafından hazırlanan ve Türkiye’nin de aralarında bulunduğu 30 ülkeden 49 bin katılımcıyla gerçekleştirilen “Global Mobil Kullanıcı Araştırması” sonuçlarına göre, 18-50 yaş arası 1000 kişinin katılımıyla Türkiye, dinamik ve genç nüfusu nedeniyle akıllı telefon bağımlılığının en yüksek olduğu ülkelerden biridir. Bunun yanı sıra Türkiye’deki kullanıcılar günde ortalama 70 kez cep telefonunu kontrol etmekte, bu da kullanıcıların yaklaşık 15 dakikada bir ekran yüzü gördüğü anlamına gelmektedir (2020). İnternet teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte geniş bir kullanım yelpazesine ulaşan mobil uygulamaların, birçok insanın gündelik yaşam pratiklerinde olmazsa olmazları arasına girdiğini söylemek mümkündür. Buna göre her geçen gün kullanımı artan mobil uygulamalar yoluyla oluşturulan veriler, birçok kurum ve kuruluş tarafından fırsat olarak görülmekte ve bu alanda yatırımlar yapılmaktadır.

Bireyler, günümüzde haberleşme ve eğlence amacıyla en çok kullanılan araçlardan biri olan mobil uygulamalar yoluyla veri üretimine gönüllü olarak dahil olmakta ve kişisel verilerin toplanıp üçüncü kişilerle paylaşıldığı bir veri analiz sürecinin farkında olmadan tam ortasında yer almaktadırlar. Bu durum; bilgi güvenliği, gözetim mekanizmaları, kişisel mahremiyet ve kişisel verilerin korunması gibi konularda pek çok tartışmayı beraberinde getirmektedir. Dijital dünyada elde edilen veriler analiz edilerek anlamlı hale getirilmekte ve çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak paylaşılması ve toplanması, bireylerin bilgileri ve rızaları dışında üçüncü kişilere aktarılması veri gözetimi alanında ortaya çıkan mahremiyet algısının boyutunu önemli kılmaktadır. Buradan hareketle çalışmanın konusunu, büyük verinin kullanım alanlarından biri olan mobil uygulamalar, mobil uygulamaların kullanım düzeylerine bağlı olarak bireylerin kişisel

mahremiyetlerine yönelik endişe düzeyleri ve gizlilik endişelerine yönelik geliştirdikleri pratikler oluşturmaktadır. Çalışma, bireylerin kişisel verilerine ilişkin mahremiyet algılarını ölçme ve mobil uygulamalar aracılığıyla oluşturdukları verilerinin üçüncü kişilerle paylaşılmasına yönelik endişe duyup duymadıklarını, endişe duydukları taktirde uygulamaları kullanma pratiklerinin nasıl şekillendiğini ortaya koyma amacı taşımaktadır.

1.Mobil Uygulamalar

Mobil cihazlar; (1) Kişiseldir: Mobil cihazlar, kişisel bilgisayarlara karşı her zaman yanında taşıyan ve belirli bir zaman diliminde kullanan tek bir kişiye aittir. (2) İletişime Açıktır: Cihazlar aracılığıyla kesintisiz mesaj gönderilebilmektedir. (3) Taşınabildirir: Kolaylıkla cepte taşınabilmesi bakımından her yerde kullanıma açıktır. (4) Uyanıktır: Uyku halinde iletişime geçilemeyen çoğu bilgisayarın aksine mobil cihazlar kullanıcı tarafından tek bir işaretle harekete geçirilebilir (Namlı, 2010: 3-4). İlk seri üretim mobil cihazlar, ilk başta üretkenler tarafından sesli telgraf olarak düşünülmüştür ve bir iş yerindeki iletişim aracı olarak tanıtılmıştır. Ancak zamanla kırsal kesimdeki çiftçiler tarafından benimsenen bir iletişim aracı halini almıştır. Çiftçi kadınlar için telefon, evden ayrılmaya gerek kalmadan iletişim kurulabilecek bir araç halini almıştır (Madikova Özer, 2019: 17). İlk olarak farklı bir kitleye hitap etmek için tasarlanan ve geliştirilen mobil cihazlar, gündelik yaşam pratiklerimize bağlı olarak dönüşüm yaşamıştır. Mobil cihazların geliştirilme amacı toplumsal normlara göre şekil değiştirmektedir. Önceden sadece iletişim kurmak, uzak bir yerdeki kişiyle görüşme yapmak amacıyla kullanılan mobil cihazlar zamanla oyun oynamak, alışveriş yapmak, bankacılık işlemlerini gerçekleştirmek, haber okumak gibi birçok ihtiyaca karşılık vermektedir. Dolayısıyla mobil cihazların kullanım amacını toplumsal ilişkilerden bağımsız düşünmek olanaksızdır. Teknik özellikleri barındıran ve temelinde basit bir amaca hizmet etmek amacıyla ortaya çıkan mobil cihazlar, kullanıcıların zamanla değişen gündelik yaşam pratiklerine göre yeniden şekillenmektedir.

Teknolojik ilerlemelerle birlikte gündelik yaşam pratikleri de dönüşüm geçirmiştir. Artık başkalarıyla iletişim kurmak veya iş yerine gitmek için mekân sınırlaması ortadan kalkmıştır ve çevrim içi temelli etkileşim başlamıştır. Gazete

okumak, film izlemek, kitap okumak artık mobil cihazlar üzerinden gerçekleştirilmeye başlamıştır. 1991 yılında 1G teknolojisiyle tanışan Türkiye'de sayısı artarak katlanan mobil cihazlar, bireylerin hayatlarına yön veren teknoloji haline gelmiştir. Eğlence, bilgi alışverişi, boş zaman aktivitesi, iletişim biçimlerinin temel aracı haline gelen mobil cihazlar gündelik yaşamın temel belirleyicisi konumundadır. Akıllı telefonlar, kullanımına olanak sağladığı mobil uygulamalar sayesinde en çok tercih edilen taşınabilir cihazlar arasındadır. Dijitalleşen dünya ile üretilen ve kullanıma sunulan mobil uygulama sayısının da her geçen gün artış gösterdiği görülmektedir.

Mobil cihazlar (bilgisayar, tablet vb.) içerisinde taşınması en kolay ve en çok tercih edilen akıllı telefonlar, her geçen gün geliştirilen mobil uygulamalar sayesinde gündelik yaşamın her alanında var olma yolundadır. İletişimin kolay sağlanması, gündelik kullanıma uygun olması, gündelik işlerin hızlıca yerine getirilebilmesi, mekân ve zamandan bağımsız kullanılabilmesi mobil uygulamaların temel avantajlarından bazılarını oluşturmaktadır. Diğer taraftan bakıldığında mobil uygulamaların geliştirilmesinde kullanıcıların istek ve beklentileri dikkate alındığı ve bunlara uygun özellikler ile donatıldığı düşünüldüğünde mobil uygulamaların sağladığı avantajlar gözle görülür orandadır.

Mobil cihaz temelli çalışan, kullanıcıların çeşitli eylemlerini gerçekleştirmeleri için destek sağlayan veya planlanmış görevleri yerine getiren yazılımlardan oluşan mobil uygulamalar, dijital cihazlarda kullanılmak üzere tasarlanan programlardır (Islam ve Mazumder, 2010: 73). Gündelik yaşamda gerçekleştirilen tüm eylemler için internet büyük bir bilgi kaynağıdır. Bu bilgiyi her zaman yanında taşıma ihtiyacı mobil telefonlar ile giderilmiştir. Bu ihtiyaca karşılık veren ve mobil araçlar için geliştirilen mobil uygulamalar, kullanılan cihazın işletim sistemine bağlı olarak farklı kaynaklardan indirilip kullanılabilir. Örneğin Apple iOS işletim sistemi kullanan iPhone, iPad gibi cihazlar için Apple App Store'dan mobil uygulama indirebilmektedir (Bilgili, 2014: 7-8). Mobilin sağladığı hareketlilik ve bir yere bağlı kalmadan kullanılabilir olma durumu mobil uygulamaların kullanımını arttıran en önemli özelliklerinden biridir. Çünkü artık kullanıcılar otobüste, çalışırken ya da yemek yerken mobil uygulamalar yoluyla etkileşim kurmaktadır. Örneğin iş yerinde yapılacak bir toplantının online olarak gerçekleşebilmesi için Zoom gibi

uygulamaların ya da bir yere giderken yol tarifi için Google Maps gibi uygulamaların kullanılması gerekmektedir.

Günümüzde hemen herkes eğlence, bankacılık işlemleri, alışveriş yapma, mesajlaşma, konuşma, fotoğraf paylaşma amacıyla mobil uygulamaları kullanmaktadır. Kullanılan uygulamalar yoluyla veriler toplanmakta ve ortaya çıkan kişisel veriler algoritmalar desteğiyle değerlendirilmektedir. Kullanıcıların her türlü ihtiyacına karşılık veren mobil uygulamaların kullanımı günden güne artmakta ve kullanıcı istatistiği de buna bağlı olarak değişmektedir. Örneğin COVID-19 salgınında Türkiye'de alışveriş ve eğitim bazlı uygulamaların kullanımı artış göstermiştir. Buna karşılık insanlar evlerinden çıkıp gazete almak yerine internet sitelerinden haberleri takip etmiş ya da diğerleriyle yüz yüze iletişim online temelli gerçekleşmiştir. Bu nedenle mobil uygulama pazarının ve mobil uygulama kullanım alanlarının neler olduğu, bu alanda üretilen verilerin hangi amaçlarla depolandığı ve kullanıldığı ve bu alana dair verilen istatistikler önem taşımaktadır.

Mobil teknolojiler, COVID-19 salgınının yayılmasını kontrol altına almak için de çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Buna göre mobil uygulamalar; erişilebilir, kolayca benimsenebilir ve sosyal mesafe çabalarını destekleme yeteneğine sahiptir. COVID-19 salgınının önlenmesi, yönetimi veya hastalık takibi için mobil uygulamaların kullanıldığı görülmektedir (Kondylakis vd., 2020: 4). App Annie'ye göre mobil uygulamaların iş, eğlence, ekonomi, sağlık vb. alanlarında kullanımıyla birlikte ekran başında geçirilen süre artış göstermektedir. Aynı zamanda COVID-19 salgınının, insanların akıllı telefonlarını kullanma şeklini yenilediği görülmektedir. Kullanıcıların 2020'nin ilk yarısında, iş uygulamalarında harcanan süreyi %220 oranında artırarak, mobilde 1,6 trilyon saat harcadığı gözlemlenmektedir. 2020'nin ilk yarısında ise dünya genelinde 2019'un ikinci yarısına göre %10 artışla 50 milyar dolardan fazla mobil zaman harcadığı görülmektedir (Dignan, 2020). Haber okumak, işe gitmek, rezervasyon yaptırmak, yemek teslim etmek, faturaları ödemek, müzik dinlemek, bir programı izlemek için bile mobil uygulamalar kullanılmaktadır. Tüketicilerin günlerinin büyük bölümünü uygulamalara ayırması nedeniyle mobil uygulamaların kullanımı da büyük artış göstermektedir. 2020 itibarıyla mobil uygulamalarda geçirilen sürenin canlı televizyonda harcanan zamanı aştığı kaydedilmektedir. Bu

durumun nedenlerinden biri de eğitimden eğlenceye, çalışma hayatından sosyal medya kullanımına kadar var olan mobil uygulama çeşitliliğidir (Chang, 2021).

Mobil uygulamalar, sağladığı tüm özellikler ile kullanıcıların artık vazgeçemeyecekleri yazılımlar haline gelmiştir. Çoğu akıllı telefon kullanıcısının en sevdiği sosyal medya platformu ya da mesajlaşma için en az bir uygulamaya sahip olduğu gözlemlenmektedir. Audience Project'en alınan verilere göre, Amerikalılar için Facebook'un onsuz yapamayacakları bir uygulama olarak en sık alıntılanan uygulama olduğunu göstermektedir (Armstrong, 2020). 2021 itibarıyla dünyada her ay yaklaşık 55 milyar GB mobil veri tüketilmekte ve bu tüketimin 9,4 GB'tı akıllı telefonlar yoluyla gerçekleştirilmektedir (Kemp, 2021). Mobil uygulama yoluyla üretilen veri miktarı her geçen gün artış göstermekte, her sektörde olduğu gibi mobil uygulama pazarında da kişisel verilerin geleceğe yönelik öngörüler elde etmek, kullanıcılar hakkında bilgiler kazanmak için oldukça fazla kullanılmaya başlandığı görülmektedir.

Mobil uygulamaların her geçen gün artarak gelişmesine bağlı olarak, mobil uygulama kategorileri de artış göstermektedir. Bugün pek çok amaca yönelik mobil uygulama bulunmakta, buna kıyasla bazı uygulamalar temel ihtiyaçlara karşılık verdiği için hayati öneme sahip olmaktadır. Bu yönüyle mobil uygulamaları kullanıcıların kimliğini temsil eden elektronik alanların uzantıları olarak tanımlamak mümkündür. Her kullanıcının farklı istek ve beklentileri doğrultusunda kendini yenileyen mobil uygulama yazılımlarının kendine özgü bir kitlesinin oluştuğu görülmektedir. Örneğin oyun uygulamalarının kendi kullanıcı kitlesi vardır ve oyun uygulaması geliştiren yazılımcılar bu beklentiler doğrultusunda dönüşümleri takip etmeye özen göstermektedirler. Dolayısıyla kullanıcıların uygulamaları kullanma pratikleri uygulama istatistiğine yön veren itici güçtür. Genel istatistiklere göre uygulamaların indirilme oranları artış göstermekte ve gelişen gündelik yaşam eylemleri etrafında dönüşmektedir. Bu oranlara bakıldığında uygulamaların aktif olarak kullanılmasa da indirildiği görülmektedir.

Akıllı telefon içinde yüklü olan uygulamalar ve hassas sensörlerle GPS konumu, seyahat hızı gibi pek çok veri sunmaktadır. Facebook'ta beğenilen ya da Twitter'da paylaşılan her eylem ardında iz bırakmaktadır. Canlı olarak kullanılmayan

bir akıllı telefonun, yürüyüş halinde olan birinin ne kadar yürüdüğünü, kaç kalori yaktığını analiz etmesi bu alanda toplanan kişisel verilerin boyutunu gözler önüne sermektedir (Marr, 2018: 136). Sağlık, eğitim, devlet ve daha birçok alanda kullanılan mobil uygulamalar dijital dünyanın bir zorunluluğu olarak hayati konumdadır. Ancak mobil uygulamalardan elde edilen veriler gözetleme amacıyla kullanılabilir. Çünkü günümüz dünyasında büyük bir değer olarak görülen kişisel verilerden anlamlı bilgiler çıkarmak büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla mobil uygulamalar yoluyla üretilen kişisel verilerin gözetim pratikleri kapsamında kullanımı, mobil kullanıcıların veri gözetimi etrafında ortaya çıkan gizlilik endişelerinin boyutları yeni sorgulama alanlarını da beraberinde getirmektedir.

2. Mobil Çağında Veri Gözetimi

20. yüzyıl sonlarında yeni dijital teknolojilerin benimsenmesi ile gözetimin ciddi dönüşümlere uğradığı görülmektedir. Öncelikle büyük bir hız kapasitesine sahip olan yeni teknolojiler, sürekli kayıt altında tutmayı, bedenlerin farklı yollardan izlenebilir hale gelmesini kolaylaştırmıştır. Gözetim eylemlerinin postmodern biçimleri; teknoloji odaklı, bedeni metalaştıran, günlük ve küresel gözetimdir. Bu dönemde gözetim pratiklerinin veri tabanlarına bağlı bir denetimi beraberinde getirdiği görülmektedir. İktidar ve ticari kuruluşlarda çeşitli veri tabanlarının bulunması ile suç kontrolleri, telefon konuşmaları, konum bilgileri, alışveriş bilgileri ve daha birçok kişisel veri kayıt altına alınmaktadır. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz çağı “Elektronik Panoptikon” olarak tanımlamak mümkündür (Lyon, 1994: 67-69). Bu teknolojilerin her geçen gün artmaya devam etmesi ve kitleler tarafından benimsenmesi gözetim alanının genişlemesine neden olmuştur. Postmodern dönemde gözetim, kurumlar ve iktidar tarafından kayıt altına alınan her türlü verinin veri tabanlarına işlenmesi ve depolanması süreciyle yakından ilişkili olduğu yeni bir gözetim biçimi olarak ‘veri gözetimi’ ortaya çıkmıştır.

Lyon’a göre (2013: 33-34) gözetim; etkileme, yönetme, korkutma, yönlendirme gibi amaçlarla kişisel enformasyona yönelik olarak sistematik bir süreçtir. Fransızca’da ‘izlemek’ anlamına gelen surveiller fiilinden türetilen gözetim, salt merakın çok ötesinde, belli insan davranışlarının dikkate alındığı süreçlere işaret etmektedir. Gözetim sadece bireysel faaliyetlere ilişkin gizli soruşturmanın takip

edilmesi değildir, aynı zamanda rutin, gündelik faaliyetlere ilişkin süreci de ifade etmektedir. Giddens’e göre (2008: 19-24) gözetim, bürokratik sürece ve onun toplumdaki tahakküm ilişkilerini anlamaya yöneliktir. Toplumsal yapının derinliklerine işlemiş olan gözetim, sürekliliği sağlayan kurumlar aracılığıyla varlığını devam ettirir. İstikrarlı denetim biçimleri artık gündelik hayatın olağan bir parçasıdır. Foucault’a göre (1992: 214) gözetim, görülmeden görme (Panoptik yapıda da geçerli olan sistem) sistemi içinde insanlara boyun eğdirme aracıdır. Gözetim her dönemde var olmakla birlikte, modern anlamda hükümetlerin oluşması, demografik verileri kayıt altına alma ihtiyacı, ulus-devletin ortaya çıkışı, sanayi devriminin gerçekleşmesi ile iyice yaygın hale geldiği söylenebilir.

Bauman’ın (2019: 33) modernitenin geldiği son durumu açıklarken kullandığı “akışkan” olma durumu günümüz gözetim pratiklerini anlamak açısından önemlidir. Gelinen noktada gözetimin durağan, katı, sabit bir yapıda olmadığı, sürekli olarak akışkan bir halde varlığını sürdürdüğü ve dönüşerek farklı şekillerde ve farklı dönemlerde var olmaya devam ettiğini söylemek mümkündür. Gözetimi gerçekleştirmek için mekânın bir önemi yoktur, önemli olan zaman içinde akıp giden eylemler, fikirler ve inanışlardır. Bauman, modernitenin gözetimin toplum yapısı üzerinde yerleşmesinin önemli bir rolü olduğunu belirtmektedir. Modernizmin en önemli sonuçlarından biri olan iktidarın kurumsallaşması, gözetimin kurumsallaşmasını sağlamıştır. İktidarın gücü elinde bulundurmasına olanak sağlayan bilgiyi elinde tutmak, gücü elinde tutmak anlamına gelmiş ve modern yaşam ile gözetleme pratikleri toplumda düzeni sağlamak ve güvenliği kurmak adına olağan bir durum haline almıştır.

Gözetimin ilk olarak yazıya bağlı yüz yüze gerçekleşmiş, ulus devlet ile dosyalama sistemine bağlı modern gözetime doğru dönüşüm geçirmiştir. 20. yüzyıl itibarıyla ise gözetim artık veri tabanları ve bilişim teknolojileri odaklı bir ilerleme göstermektedir. Geleneksel anlamda sürdürülen fabrika içi gözetleme sistemlerinin (usta başının varlığı, kamera sistemi, üretilen malın miktarı vb.) bilgisayarlaşma ve teknolojik gelişmelerle birlikte giderek artış gösterdiği ve şekil değiştirdiği görülmektedir. Geleneksel anlamda fabrikalarda ve iş yerlerinde var olan denetim mekanizması insan eliyle gerçekleştiriliyordu. Bugüne gelindiğinde ise zaman ve

mekân denetimi bilgisayarlar yoluyla yapılmaktadır. Sabit telefonlar, fax vb. teknolojik aygıtlardan; e-postalar, akıllı telefonlar, kredi kartları, bilgisayarlara kadar genişlemesiyle teknoloji, gözetimin tam merkezine yerleşmiştir. Ortak birliktelik gerektirmeden ilişkilerin çevrim içi olarak gerçekleşmesine dayalı bir gözetim kültürü oluşmuştur.

Günümüzde gözetim, veri tabanlarına kayıtlanan bireylerin verilerden oluşan, makineleşmiş bir denetleme biçimidir (Lyon, 2006: 112). 20. yüzyılın son yarısında kişisel bilgilerin analiz edilmesi için teknolojik araçların kullanımında artış görülmüştür. Video ve sesli gözetim, ısı, ışık, hareket, ses ve koku sensörleri, gece görüş gözlüğü, biyometrik erişim cihazları, DNA analizi, e-posta ve web kullanımı dahil bilgisayar izleme, eşleştirme ve profil oluşturma, veri madenciliği, haritalama, ağ analizi ve simülasyon ve bilgisayar tekniklerinin kullanımı gibi örnekler bu kullanımların bazılarını oluşturmaktadır (Marx, 2002: 9). Verilerin toplanmasında genellikle rutin eylemler izlenmekte ve zorlama olmaksızın kişiler manipüle edilerek veriler toplanmaktadır. Kişilerden elde edilecek veriler çoğu zaman gerçek zamanlı olarak elde edilmektedir. Toplanan her veri geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman için bir tahmin veya öngörü sunmaktadır. Kişisel verilerin gerçek zamanlı işlenmesinden dolayı bu verilerin toplanması ve analiz edilmesi süreçlerine veri gözetimi adı verilmektedir.

Temelde alan gözlükleri, kızılötesi dürbünler, ışık yükselticileri ve uydu kameralarını kullanarak izlemeye ve dinlemeye dayalı fiziksel (görsel ve işitsel) gözetim karşısında, elektronik gözetim terimi, hem fiziksel gözetimi (yönlü mikrofonlar ve ses dinleme cihazları) hem de iletişim gözetimini, özellikle telefon dinlemelerini ifade eder. Bu doğrultuda toplanan ve depolanan bilgi hacmi arttıkça, kurum ve kuruluşların kişisel veri sistemleri de giderek daha önemli bir kaynak haline gelmiştir. Buna bağlı olarak ortaya çıkan “veri gözetimi” kavramı, bir veya daha fazla kişinin iletişim ve eylemlerinin araştırılmasında veya izlenmesinde kişisel veri sistemlerinin sistematik olarak kullanılmasıdır (Clarke, 1988: 498-499). Tüm bu sistemler bir kez doğal olarak algılanıp benimsendikten sonra bu cihazların bir sonraki kullanımı için sorgulamaya gerek duyulmamaktadır.

Veri gözetimi aynı zamanda kişilerle ilgili verilerin toplanması, depolanması ve analizi yoluyla oluşturulan dijital kişilik kavramıyla yakından ilişkilidir. Kurumların veri toplamaları, temel olarak bu kurumla iletişim kuran kişiler tarafından sağlanan işlemlerden elde edilmesi yöntemidir. Bu ilişki içerisinde belirli amaçlar için yeterli bir dijital kişilik ortaya çıkmaktadır. Veri gözetimi, insanların verileri aracılığıyla izlenmesinden yola çıkarak, bireylerin ve toplumların davranışları üzerinde kontrol uygulamak için ekonomik olarak verimli bir araçtır (Clarke, 1994). Doğrudan uygulanan fiziksel ve elektronik gözetime karşılık veri gözetimi oldukça ucuzdur. Ucuz olması gözetim eylemlerine külfet oluşturan ekonomik sıkıntılar karşısında veri gözetimini daha kullanışlı yapmaktadır. Veri gözetimi, gözetim pratiklerinin otomatikleşmesini sağlayarak, kurumları bu gözetim yöntemini tercih etmeye sevk etmiştir (Lyon, 2013: 34). Gözetim, kişilerin yaşam ve iletişim için kullandıkları araçların değişmesi ile bu araç ve tekniklere uygun dönüşümler geçirmiş, kendini dijital iletişim araçlarının içine gizleyerek daha yaygın ve uygulanabilir hâle gelmiştir. Aynı zamanda veri gözetiminin diğer gözetim tekniklerine karşı daha ucuz olması ve dolayısıyla daha fazla tercih edilmesi kişisel verilere karşı gerçekleştirilen gözetimin post modern çağda daha fazla işlerlik kazanmasına neden olmaktadır.

Cep telefonları aracılığıyla hizmet sağlayıcıları yalnızca arama faaliyetlerini değil, zaman ve mekân gözetimi yaparak gün boyu gerçekleştirilen eylemleri de izlemektedir. Halihazırda bazı belediyeler, trafik akışını ve tıkanıklığını takip etmek için cep telefonlarının bir hücreden diğerine hareketini izleyerek trafik yönetim aracı olarak cep telefonu verilerini kullanmaktadır (Andrejevic, 2007: 302). Akıllı telefonlardaki uygulamaların sokakta kaybolduğunuzda ne yapmanızı söylemesinden, bu uygulamaların eğlence amacıyla kullanımına kadar her aşamada kişisel veriler rıza dışında her alanda oldukça fazla kullanılmakta ve mahremiyet hakkı göz ardı edilmektedir (Fuchs, 2021: 27). Veri gözetimine tabi tutulan kişisel veriler; kredi kartlarından, akıllı telefonlardan, bilgisayar kullanımlarından, mobil uygulamalardan elde edilmektedir. Kişisel verilerin en çok elde edildiği alanların başında akıllı telefonlar gelmekte ve kişilerin çevrim içi hareketlerinin izini sürmek için bu veriler kullanılmaktadır. Bugün kullanılan birçok akıllı telefon ve mobil uygulama yoluyla kişiler verilerin depolandığı görülmektedir. Bir uygulama indirildiğinde onu

kullanabilmek için birçok izin istenmekte ve gelen izinler onaylanmadığında o uygulama kullanılamamaktadır. Bu tür mobil destekli gözetimi anlatan m- ticaret terimi Mark Andrejevic'in söylemiyle (2007: 302) mobil gözetimin hakimiyetinin başlangıcını temsil etmektedir.

Akıllı telefonlar her an her yerde bağlantılı olma özelliği ile gözetim etkinliklerinin oldukça fazla işlendiği araçların başında gelmektedir. Akıllı telefonların bu alana eklenmesiyle ise gözetim, zaman ve mekânı aşmış her yerden işlenir hale gelmiş ve bilinçsiz de olsa rıza temelli uygulanır olmuştur. Sürekli olarak çevrim içi kalmaya olanak sağlayan akıllı telefonlar, günümüz toplumunda gözetim pratikleri için temel kaynaklardan biridir. Akıllı telefonlar ile artan mobil uygulama kullanımı, sosyal medya kullanımı, her an mesajlaşma, bağlantıda kalma ve konuşma eylemlerinin gerçekleşmesi veriye olan ulaşımı da kolaylaştırmıştır.

Dijital veri çağında mahremiyet hakkının bireylerin kendi rızası ile katledildiğini belirten Bauman ve Lyon (2013: 35) bireylere sunulan güzellikler(!) (sosyal medya platformları, mobil uygulamalar, her yerde internete bağlanabilme durumu) karşılığında ödenecek bir bedel olarak mahremiyet kaybına rıza gösterildiğine dikkat çekmektedir. Günümüzde mahremiyetin ihlal edilmesi kişileri korkutmamakta, mahremiyet alanı giderek mahkûmiyet alanına dönüşmekte ve özel alanın sınırları hapsedilmektedir. Günümüzde en değerli maden olarak adlandırılan kişisel verilerin bir değer olarak toplanması, analiz edilmesi, depolanması, saklanması ve üçüncü kişilerle paylaşılması sonucu belirli amaçlar etrafında kullanılması kişisel verilere ilişkin mahremiyet endişelerini de beraberinde getirmiş, mahremiyetin giderek yok olmaya başlaması kişiler üzerinde kaygıları artırmıştır. Dolayısıyla kişisel verilerin en fazla üretildiği ve tüketildiği mobil çağda, kullanıcıların gizliliklerine yönelik endişe düzeyleri ve farkındalıklarının ne seviyede olduğu büyük önem taşımakta ve yeni araştırma alanlarına temel oluşturmaktadır.

3.Araştırma Metodolojisi

3.1.Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nicel araştırma desenlerinden tarama (survey) araştırmasına dayanmaktadır. Tarama deseni, örneklem olarak seçilen bir grubun belirli özelliklerini saptamak veya o grubun eğilim, tutum veya görüşlerini nicel olarak betimlemeye

dayanmaktadır (Bursal, 2017: 155). Araştırmada mobil uygulama kullanan 18 yaş üstü bireylerin örnekleme dahil edilmesi ve bu alt grubun gizlilik endişelerine dair tutumlarının saptanmak istenmesi nedeniyle bu araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmada, tarama deseninin altında bulunan anlık tarama araştırması gerçekleştirilerek verilerin toplanmasında anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmada evrene genelleylebilmek adına elde edilecek büyük bir örneklem grubuna hızlı bir şekilde ulaşılması amaçlandığından anket tekniği seçilmiştir. Anket formu 03.02.2021- 23.02.2022 tarihleri arasında Google Formlar aracılığıyla hazırlanmış ve online olarak dağıtılmıştır.

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizi için SPSS 25.0 programı kullanılmıştır. Araştırmada, Frekans Analizi ve veriler normal dağılım göstermediğinden nonparametrik testlerden Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Anket formunda katılımcıların demografik özelliklerine, mobil uygulamaları kullanım pratiklerine ve bu pratikler bağlamında gizlilik endişelerinin boyutlarına ilişkin sorular yer almaktadır. Demografik sorular ile mobil uygulama kullanımına ilişkin sorulara verilen yanıtların yüzdelerle dağılımlarının belirlenmesinde Frekans Analizi, değişkenler arasındaki ilişkinin analizinde ise Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Araştırmanın örnekleme Türkiye’de yaşayan ve mobil uygulama kullanan 18 yaş üstü bireylerden oluşmaktadır. Çalışmada olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniklerinden amaca yönelik örnekleme tekniği kullanılarak toplamda 1762 kişiye ulaşılmıştır.

Çalışma, Ege Üniversitesi tarafından alınan 03.02.2021 tarih ve E.37810 sayılı etik kurul izni ile yürütülmüştür.

3.2.Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Çalışmanın amacı bireylerin mobil uygulamaların kullanım düzeylerini ve kişisel verilerine ilişkin gizlilik endişe düzeylerini araştırmaktır. Bireylerin mobil uygulamaları kullanım pratiklerini sosyolojik boyutuyla ele almak, gizliliklerine yönelik endişe duydukları takdirde uygulamayı kullanmaya devam edip etmedikleri, devam etmeleri durumunda neden uygulamayı kullanmaktan vazgeçemediklerini ve bu süreçte nasıl bir yol izlediklerini ortaya koymak araştırmanın amaçları arasındadır. Çalışmada aynı zamanda mobil uygulama kullanıcılarının demografik özelliklerine

göre gizlilik endişe düzeyleri arasında bir fark olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

H₁: Mobil uygulama kullanıcıları kişisel verilerine ilişkin gizlilik endişesi duymaktadır.

H₂: Mobil uygulama kullanıcılarının demografik özelliklerine göre gizlilik endişe düzeyleri farklılık göstermektedir.

H₃: Mobil uygulama kullanıcıları kişisel verilerine ilişkin endişe duysalar dahi uygulamaları kullanmaya devam etmektedir.

3.3.Araştırmanın Sınırlılığı ve Güvenilirliği

Araştırmada amaca uygun olarak ve konunun kendisinden kaynaklı anlaşılma zorluğu dikkate katılarak yetişkinleri zorunlu kılması bakımından sadece 18 yaş üstü bireyler örnekleme dahil edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini ölçmek amacıyla anket soruları hazırlandıktan sonra 54 katılımcıya pilot bir çalışma yapılmıştır. Güvenirliği ölçmek için araştırmada Cronbach alfa değeri kullanılmıştır. Cronbach alfa, ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlığının bir ölçüsüdür. Analiz sonucuna göre Cronbach Alpha değeri ,920 çıkmıştır. Genel iç tutarlılık Cronbach alfa değeri 0,920 olan ölçek, yüksek güvenirlilik düzeyindedir (Özdamar, 2013: 555). Gerçekleştirilen pilot çalışmadan sonra 03.02.2021- 23.02.2022 tarihleri arasında anket tekrar dağıtılmış, hedeflenen katılımcıya ulaşıldıktan sonra güvenilirlik analizi tekrar uygulanmıştır. Nihayetinde 1.762 kişinin doldurduğu anket verilerinin güvenilir olup olmadığının belirlenmesi için yine Cronbach's Alpha değeri incelenmiş ve değer ,964 olduğu tespit edilmiştir. Bu değere göre ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu görülmektedir.

4.Bulgular

Araştırmaya katılan mobil uygulama kullanıcılarının demografik özellikleri incelendiğinde %58,9'unun kadın, %41,1'inin erkek olduğu, %31'inin Marmara, %21,2'sinin Ege, %16,7'sinin İç Anadolu, %9'unun Karadeniz, %8,7'sinin Akdeniz, %4'ünün Güneydoğu Anadolu, %9,4'inin ise Doğu Anadolu bölgesinde yaşadığı görülmektedir. Katılımcıların %14'ünün 18-24, %32,7'sinin 25-34, %28,1'inin 35-44, %16,8'inin 45-54, %8,3'ünün 55-64 yaşlarında olduğu, %15,8'inin lise ve altı,

%9,6'sının ön lisans, %52'sinin lisans, %22,6'sının lisansüstü mezunu olduğu, %4,9'unun ev hanımı, %9,8'inin öğrenci, %49,7'sinin memur, %27,2'sinin esnaf/serbest, %5,8'inin işçi, %2,4'ünün işsiz olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Değişken	Alt değişken	F	%
Cinsiyet	Kadın	1038	58,9
	Erkek	724	41,1
Yaşadığı bölge	Marmara	546	31,0
	Ege	374	21,2
	İç Anadolu	295	16,7
	Karadeniz	158	9,0
	Akdeniz	154	8,7
	Güneydoğu Anadolu	70	4,0
	Doğu Anadolu	97	5,5
	Yurt Dışı	68	3,9
Yaş grubu	18-24	246	14,0
	25-34	577	32,7
	35-44	496	28,1
	45-54	296	16,8
	55-64	147	8,3
Eğitim durumu	Lise ve altı	278	15,8
	Ön lisans	169	9,6
	Lisans	917	52,0
	Lisansüstü	398	22,6
Meslek	Ev hanımı	87	4,9
	Öğrenci	173	9,8
	Memur	876	49,7
	Esnaf / serbest	480	27,2
	İşçi	103	5,8
	İşsiz	43	2,4

Katılımcıların %1,3'ünün 1 seneden az, %9,4'ünün 1-3 sene arası, %39,7'sinin 4-6 sene arası, %30,2'sinin 7-9 sene arası, %19,4'ünün 9 seneden fazla süredir mobil uygulamaları kullandığı, %3,4'ünün Tiktok, %63,2'sinin Facebook, %29,3'ünün Zoom, %94,2'sinin Whatsapp, %72,2'sinin Instagram, %4,5'inin Google Meet, %0,3'ünün Snack Video, %18,3'ünün Messenger, %19,3'ünün Telegram, %3,8'inin Snapchat, %4'ünün Youtube, %7,4'ünün Twitter, %3,3'ünün mobil bankacılık, %2,1'inin e-ticaret uygulamaları, %0,8'inin Bip, %0,6'sının LinkedIn, %0,7'sinin mail uygulamaları, %1'inin online yemek uygulamaları ve %7'sinin diğer uygulamaları kullandığı görülmektedir. Mobil uygulamaların en önemli özelliği her yerden iletişime olanak sağlamasıdır. Buna göre artık mesajlaşma ve haber alma/verme pratikleri WhatsApp/ Messenger/ Telegram gibi uygulamalar yoluyla

sağlanmaya başlamıştır. Genel olarak incelendiğinde ise 1659 kişi ile WhatsApp’ın en çok tercih edilen mobil uygulama olduğu görülmektedir.

4.1. Mobil Uygulama Kullanıcılarının Gizlilik Endişe Düzeyleri

Araştırmaya katılan mobil uygulama kullanıcılarının %34,3’ünün uygulamaları cihazlarına yüklerken karşısına çıkan erişim iznini kabul ettiğini, %13,5’inin kabul etmediğini, %51,7’sinin bazen kabul ettiğini, %0,5’inin fikrinin olmadığını belirttiği, %16,2’sinin uygulamaları yüklerken çıkan erişim izni isteğinden dolayı uygulamayı indirmekten vazgeçtiğini, %19,7’sinin vazgeçmediğini, %63,2’sinin bazen vazgeçtiğini ve %0,9’unun fikrinin olmadığını belirttiği görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun (%51,7) karşısına çıkan erişim izni istediğini bazen kabul ettiğini söylediği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde katılımcıların yine çoğunluğunun (%63,2) “Mobil uygulamaları cihazıma yüklerken karşıma çıkan erişim izni (rehbere, konum bilgisine erişim) isteğinden dolayı uygulamayı indirmekten vazgeçerim” ifadesine “bazen” yanıtını verdiği görülmektedir. Katılımcıların mobil uygulamaları indirirken karşılına çıkan erişim izinlerini bazen kabul ettiği, endişe duydukları için bazen de uygulamayı indirmekten vaz geçtiği görülmektedir. Katılımcıların %61,6’sının uygulamaları yüklerken çıkan erişim izni isteğinden dolayı kişisel verilere ilişkin endişe duyulmasına rağmen uygulamayı kullanmaya devam ettiği, %31,6’sının kullanmaya devam etmediğini, %6,8’inin fikrinin olmadığını belirttiği görülmektedir. Sonuç olarak kullanıcıların mobil uygulamaları kullanırken çeşitli kişisel verilere erişim izni istemeleri ve bundan endişe duymaları, kullanıcıların uygulamayı kullanım düzeylerini ve sıklıklarını etkilemektedir (Tablo 2).

Tablo 2: Araştırmaya Katılanların Mobil Uygulama Yükleme Davranışlarına İlişkin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Değişken	Alt değişken	f	%
Mobil uygulamaları cihazıma yüklerken karşıma çıkan erişim iznini (rehbere, konum bilgisine, fotoğraflara, mesaj kutusuna erişim) kabul ederim.	Evet	605	34,3
	Hayır	238	13,5
	Bazen	911	51,7
	Fikrim yok	8	,5
Mobil uygulamaları cihazıma yüklerken karşıma çıkan erişim izni (rehbere, konum bilgisine erişim) isteğinden dolayı uygulamayı indirmekten vazgeçerim.	Evet	286	16,2
	Hayır	347	19,7
	Bazen	1113	63,2
	Fikrim yok	16	,9

Mobil uygulamaları cihazıma yüklerken karşıma çıkan erişim izni (rehbere, konum bilgisine erişim) isteğinden dolayı kişisel verilerime ilişkin endişe duymama rağmen uygulamayı kullanmaya devam ederim.	Evet	1086	61,6
	Hayır	556	31,6
	Fikrim yok	120	6,8

Araştırma sonuçlarına göre kullanıcıların mobil uygulamaları kullanırken konum bilgilerine (%41,7), ses erişimine (%58,1), rehberine (%54,9), mesaj içeriklerine (%61,5), fotoğraflarına (%67,8) ve e-posta (%62,5), hesabına karşı oldukça endişe duyduğu, buna karşın beğeni ve yorumlarına endişe duymadığı görülmektedir (Tablo 2). Büyük verinin ulaşım, sağlık, devlet hizmetleri gibi çeşitli alanlarda kullanımı oldukça yaygındır. Konum bilgileri, bu alanlarda kullanılmak üzere elde edilen veriler arasında ilk sırada yer almaktadır. Uygulamalar yoluyla elde edilen konum bilgileri gözetleme ve analiz işlemleri için değerli verilerdir. Kişinin nerelere gittiği, nerelerde dolaşmayı sevdiği, hangi şehirleri sık ziyaret ettiği çeşitli amaçlar dahilinde kullanılmak ve üçüncü kişilerle reklam vb. amaçlarla paylaşılmaktadır. Örneğin haritalama servisi olan Google Maps her akıllı telefon kullanıcısının neredeyse her gün kullandığı, konum bilgilerini paylaştığı bir navigasyon uygulamasıdır. Bu uygulamayı kullanabilmek için konum izni gerekmekte ve konum bilgisine izin verilmediği takdirde bu uygulama kullanılamamaktadır. Ancak izin verilen konum bilgilerinden sonra karşılaşılan ve ziyaret edilen yer ile ilgili bir reklam kişisel verilerin üçüncü kişilerle paylaşıldığı ya da analiz edilerek toplandığını ortaya koymaktadır. Tüm bunlar gözetim toplumunun tüm dinamiklerinin gerçek zamanlı örnekleridir. Ancak araştırma sonuçlarına bakıldığında katılımcıların bu konuda daha çok “kararsız” oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle büyük verinin çeşitli alanlarda konum bilgilerine erişiminin olduğu bilinmeli ve bunun hukuksal anlamda kişi tarafından bu verilerine karşı haklarının öğrenilmesine yönelik farkındalık oluşturulması gerekliliği bulunmaktadır.

Tablo 3: Araştırmaya Katılanların Mobil Uygulamaları Kullanırken Yaşadıkları Endişelere İlişkin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Endişe	Endişe düzeyi	F	%
Konum bilgileriniz	Hiç endişeli değilim	298	16,9
	Endişeli değilim	416	23,6
	Kararsızım	314	17,8
	Endişeliyim	579	32,9
	Çok endişeliyim	155	8,8
Ses erişimi	Hiç endişeli değilim	143	8,1
	Endişeli değilim	302	17,1

	Kararsızım	293	16,6
	Endişeliyim	665	37,7
	Çok endişeliyim	359	20,4
Rehberiniz	Hiç endişeli değilim	161	9,1
	Endişeli değilim	309	17,5
	Kararsızım	326	18,5
	Endişeliyim	674	38,3
	Çok endişeliyim	292	16,6
Mesaj içerikleriniz	Hiç endişeli değilim	142	8,1
	Endişeli değilim	246	14,0
	Kararsızım	285	16,2
	Endişeliyim	685	38,9
	Çok endişeliyim	404	22,9
Fotoğraflarınız	Hiç endişeli değilim	93	5,3
	Endişeli değilim	195	11,1
	Kararsızım	280	15,9
	Endişeliyim	631	35,8
	Çok endişeliyim	563	32,0
E-posta hesabınız	Hiç endişeli değilim	119	6,8
	Endişeli değilim	246	14,0
	Kararsızım	297	16,9
	Endişeliyim	616	35,0
	Çok endişeliyim	484	27,5
Beğeni ve yorumlarınız	Hiç endişeli değilim	341	19,4
	Endişeli değilim	467	26,5
	Kararsızım	352	20,0
	Endişeliyim	440	25,0
	Çok endişeliyim	162	9,2

Araştırmaya katılan kullanıcıların büyük çoğunluğunun mobil uygulamalar yoluyla elde edilen kişisel verilerin çeşitli kurumlar/kişiler tarafından analizlerde kullanabileceğini (%63,7), uygulamaların başka sitelerdeki çevrimiçi hareketleri izleme yetkisine sahip olduğunu düşündüğü (%53,5) görülmektedir. Kullanıcıların uygulamaların kişisel bilgileri kazanç elde etmek için kullanması durumunda uygulamayı kullanmaya devam etmeyeceğini belirttiği (%65,1), uygulama indirilirken erişim izni istenmesinin rıza gösterilmesinin haricinde kişisel bilgilere erişilemeyeceği anlamına geldiğini düşündüğü (%48,4) sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4).

Tablo 4: Araştırmaya Katılanların Mobil Uygulamalarla Veri Paylaşımı Konularındaki İfadelere Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımları

Değişken	Alt değişken	F	%
Mobil uygulamaları kullanırken toplanan kişisel verilerim çeşitli kurumlar/ kişiler tarafından analizlerde kullanılabilir.	Evet	1122	63,7
	Hayır	315	17,9
	Fikrim yok	325	18,4
Mobil uygulamalar, başka sitelerdeki çevrimiçi hareketlerinizi (alışveriş tercihleri, ziyaret edilen siteler) izleme yetkisine sahip midir?	Evet	942	53,5
	Hayır	599	34,0
	Fikrim yok	221	12,5
	Evet	359	20,4

Mobil uygulamalar kişisel bilgilerimi kazanç elde etmek amacıyla kullanıyorsa, yine de uygulamayı kullanmaya devam etmemde bir sakınca yoktur.	Hayır	1147	65,1
	Fikrim yok	256	14,5
Bir mobil uygulamayı cihazıma yüklediğimde kişisel bilgilerime erişim izni istenmesi rızam haricinde kişisel bilgilerime erişemeyecekleri anlamına gelir.	Evet	852	48,4
	Hayır	612	34,7
	Fikrim yok	298	16,9

4.2.Kullanıcıların Demografik Özelliklerine Göre Gizlilik Endişe Düzeyleri Arasındaki İlişkiler

Araştırmaya katılan mobil uygulama kullanıcılarının verdiği cevaplar incelendiğinde cinsiyete göre mobil uygulamaları kullanırken erişim iznini kabul etme durumları arasında bir ilişki söz konusudur ($p: ,000$). Erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla erişim iznini daha fazla kabul ettiği görülmüştür. Aynı zamanda cinsiyete göre mobil uygulamaları kullanırken elde edilen kişisel verilen çeşitli kurumlar tarafından analiz edildiğini düşünme durumu arasında da bir ilişki vardır ($p: ,000$). Erkek katılımcıların kadınlara oranla daha fazla kişisel verilerin kurumlar tarafından analiz edildiğini düşündüğü görülmüştür. Katılımcıların mobil uygulamalar yoluyla elde edilen kişisel verilerin kazanç elde edilmesi amacıyla kullanılması durumu cinsiyete göre farklılık göstermektedir ($p: ,000$). Erkek katılımcıların çoğunluğu kadın katılımcılara oranla mobil uygulamalar kişisel bilgileri kazanç elde etmek amacıyla kullanıyorsa, yine de uygulamayı kullanmaya devam etmede bir sakınca olmadığını düşünmektedir (Tablo 5).

Tablo 5: Cinsiyete Göre Gizlilik Endişe Düzeyleri

Değişkenler	Ki Kare Testi İstatistiği	
	X ²	P
Erişim iznini Kabul Etme	17,935	,000
Uygulamayı İndirmekten Vazgeçme	6,552	,088
Endişeye Rağmen Uygulamayı Kullanmaya Devam Etme	2,714	,025
Kişisel Verilerin Kurumlar Tarafından Analizi	22,554	,000
Kişisel Verilerin Kazanç Olarak Elde Edilmesi Durumunda Uygulamayı Kullanma Durumu	76,641	,000

Katılımcıların yaşlarına göre mobil uygulamaları kullanırken istenen erişim izni isteğini kabul etme durumu arasında bir ilişki olduğu görülmektedir ($p: ,000$). 25-34 yaş grubundaki katılımcılar erişim izni isteğini diğer katılımcılara oranla daha az

kabul etmektedir. Genel olarak incelendiğinde ise araştırmaya katılan kullanıcıların erişim iznini çoğunlukla bazen kabul etmektedir ve katılımcılara göre bu durum uygulamadan uygulamaya değişkenlik göstermektedir. Yaşa göre gizlilik endişesinden dolayı uygulamayı indirmekten vazgeçme durumu arasında da bir ilişki olduğu görülmektedir (p: ,000). 55-64 yaş arasındaki katılımcılar gizliliklerine yönelik endişe duydukları için uygulamayı indirmekten vazgeçmektedir. Yaş grubu arttıkça mobil uygulamalara bağımlı olma ve her an kullanma durumunun azaldığı gözlemlenmiştir. Çünkü 25-34 yaş grubundaki katılımcıların uygulamayı indirmekten vazgeçmedikleri yanıtını verdiği görülmektedir. Mobil uygulama kullanırken endişe duyulmasına rağmen uygulamayı kullanmaya devam etme durumu ile yaş arasında bir ilişki olduğu görülmektedir (p: ,001). 25-34 yaş grubundaki katılımcılar diğer katılımcılara oranla endişe duysa dahi yine de uygulamayı kullanmaya devam etmektedir. Aynı şekilde yaş ile kişisel verilerin kazanç elde etmek amacıyla kurumlar tarafından analiz edilmesi durumu arasında bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir (p: ,000). 45-54 ve 55-64 yaş grubu arasındaki kullanıcıların diğer katılımcılara oranla kişisel verilerin çeşitli kurumlar tarafından analizlerde kullanıldığını düşündüğü, 18-24 yaş grubundaki katılımcıların çoğunluğunun ise kişisel verilerin kurumlar tarafından analizinin yapılmadığını düşündüğü görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 6: Yaş Grubuna Göre Gizlilik Endişe Düzeyleri

Değişkenler	Ki Kare Testi İstatistiği	
	χ^2	P
Erişim iznini Kabul Etme	59,392	,000
Uygulamayı indirmekten Vazgeçme	54,918	,000
Endişeye rağmen Uygulamayı Kullanmaya Devam Etme	27,220	,001
Kişisel Verilerin Kurumlar Tarafından Analizi	31,607	,000
Kişisel Verilerin Kazanç Olarak Elde Edilmesi Durumunda Uygulamayı Kullanma Durumu	16,443	,036

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile mobil uygulamaları kullanırken karşılarına çıkan erişim izninden dolayı endişe duydukları için uygulamayı indirmekten vazgeçme durumları arasında bir ilişki olduğu görülmektedir (p: ,001). Ön lisans eğitim düzeyine sahip katılımcıların büyük çoğunluğu diğer eğitim düzeylerine sahip katılımcılara oranla daha fazla endişe duymakta ve mobil uygulamaları indirmekten

vazgeçmektedir. Genel olarak incelendiğinde tüm eğitim düzeyindeki katılımcıların gizlilik endişelerinden dolayı uygulamayı indirmekten vazgeçme durumlarının uygulamadan uygulamaya değiştiği ve her uygulamada aynı davranışın devam etmediği görülmüştür. Aynı şekilde eğitim düzeyine göre mobil uygulamaları kullanırken kişisel verilere karşı endişe duyulmasına rağmen uygulamayı kullanmaya devam etme durumu arasında da bir ilişki vardır ($p: ,000$). Lisansüstü eğitim düzeyine sahip kullanıcılar diğer eğitim düzeylerine göre mobil uygulamaları kullanırken endişe duysalar dahi uygulamaları kullanmaya devam etmektedir. Bu sonuç eğitim düzeyi arttıkça endişe durumuna karşı farkındalık düzeyinin artması gibi bir varsayımın yanlış olduğunu göstermektedir. Diğer yönden eğitim düzeyi ile kişisel verilerin kazanç elde etmek amacıyla kurumlar tarafından analiz edilmesi durumu arasında bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir ($p: ,000$). Lisansüstü eğitime sahip katılımcıların çoğunluğu diğer eğitim düzeyine sahip katılımcılara oranla kişisel verilerin kurumlar tarafından analiz edildiğini düşündüğü görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7: Eğitim Düzeyine Göre Gizlilik Endişe Düzeyleri

Değişkenler	Ki Kare Testi İstatistiği	
	χ^2	P
Erişim iznini kabul etme	16,798	,052
Uygulamayı indirmekten vazgeçme	27,552	,001
Endişeye rağmen uygulamayı kullanmaya devam etme	29,329	,000
Kişisel verilerin kurumlar tarafından analizi	71,288	,000
Kişisel verilerin kazanç olarak elde edilmesi durumunda uygulamayı kullanma durumu	11,065	,086

Tablo 8: Araştırma Hipotezlerinin Sonuçları

Hipotezler	Sonuç
H₁: Mobil uygulama kullanıcıları kişisel verilerine ilişkin gizlilik endişesi duymaktadır.	Doğrulanmıştır. (Tablo 1-2-3)
H₂: Mobil uygulama kullanıcılarının demografik özelliklerine göre gizlilik endişe düzeyleri farklılık göstermektedir.	Doğrulanmıştır. (Tablo 4-5-6)
H₃: Mobil uygulama kullanıcıları kişisel verilerine ilişkin endişe duysalar dahi uygulamaları kullanmaya devam etmektedir.	Doğrulanmıştır. (Tablo 1)

SONUÇ VE TARTIŞMA

Gündelik yaşamda hemen herkes akıllı telefonuna ihtiyaç duymaktadır. Akıllı telefon kullanımı için geliştirilen yazılımlara ise “Mobil Uygulamalar” adı verilmektedir. Mobil cihaz içerisinde belirli bir amaç ve istek doğrultusunda geliştirilen mobil uygulamaların pek çok alanda kullanımı mevcuttur. Örneğin mesaj yazmak için Whatsapp, görüntülü konuşmak için Zoom, bir yere gitmek için Google Maps, bankacılık işlemleri için mobil bankacılık, sağlık işlemleri için E- nabız, devlet uygulamaları için E-devlet gibi birçok uygulama bulunmaktadır. Bu uygulamalar her gün belirli bir amaç için kullanılmakta, veri üretmekte ve toplamaktadır. Tüm pratiklerin çevrim içi gerçekleşmesine olanak sağlayan mobil uygulamalar yoluyla üretilen ve toplanan büyük veri, pek çok sorunlu yapıyı beraberinde getirmektedir.

Teknolojik bir gereklilik olarak dijital teknolojileri kullanmanın olumlu özelliklerinin yanında kullanıcıların arkasında dijital izler bırakması, özel alan kavramının kapsamının bulanıklaşması, mahremiyeti göz ardı etmesi, kişisel verilerin rıza dışında toplanması ve analiz edilmesi gibi birçok olumsuz sonucu da bulunmaktadır. Bu sorunlu yapıyı oluşturan sürecin nedeni “gözetleme pratiklerine” işaret etmektedir. Dijital alanlarda var olmaya devam eden, her eylemini çevrim içi gerçekleştiren ve dolayısıyla arkasında dijital iz bırakan her birey, bir noktada gözetim mekanizması içerisine dahil olmaktadır. Kişi veya kurumların tüm eylemlerinin sistematik biçimde izlenmesi ve araştırılması, araştırmalar sonucunda kişilerin eylemlerinin denetim altına alınmasına karşılık gelen gözetim, büyük veri çağında dönüşüm yaşamış ve teknolojik gelişmelerle araç değiştirerek artmaya devam etmiştir.

Bugün ise farklı kavramların ortaya çıktığı ve bu alana dair tartışmaların hala devam ettiği görülmektedir. Bu kavramlardan biri olan “veri gözetimi”, veri tabanlarına bağlı çevrim içi etkinliklerin gözetlendiği, dijital toplumun algoritmalara bağlı gözetim temelli dönüşümüne atıfta bulunmaktadır. Mobil cihazlar veri gözetimi çalışmaları kapsamında en çok konuşulan araçların başında gelmektedir. Mobil cihazlar yoluyla çevrim içi hareketlilik zaman ve mekândan bağımsız her yerde işler hale gelmiş, dolayısıyla mobil gözetim hakimiyeti başlamıştır.

Araştırma sonucunda kullanıcıların mobil uygulamaları indirirken karşılarına çıkan erişim izni isteğini “bazen” kabul ettiği ve bu erişim izni isteğinden dolayı endişe duyduğu durumda mobil uygulamaları “bazen” indirmekten vazgeçtiği görülmektedir. Kullanıcıların büyük çoğunluğu mobil uygulamaları indirirken karşılarına çıkan erişim isteğinden dolayı kişisel verilerine ilişkin endişe duymasına rağmen mobil uygulamaları kullanmaya devam ettiğini belirtmiştir. Kullanıcıların mobil uygulamaları kullanırken konum bilgilerine, ses erişimine, rehberine, mesaj içeriklerine, fotoğraflarına ve e-posta hesabına karşı oldukça endişe duyduğu, buna karşın beğeni ve yorumlarına endişe duymadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kullanıcılar mobil uygulamaların kişisel verileri toplayıp depolama yetkisine ve kullanıcılardan elde ettiği verileri üçüncü kişilerle paylaşma yetkisine sahip olmadığını belirtmektedir. Buna karşılık kullanıcıların büyük çoğunluğu mobil uygulamaların çevrimiçi hareketleri izleyebilme yetkisinin olduğunu düşünmektedir.

Kullanıcıların cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi ile mobil uygulamaların kişisel verileri toplayıp depolama yetkisine sahip olma durumu hakkında oluşan düşünce arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Aynı şekilde cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi ile mobil uygulamaları kullanırken toplanan kişisel verilerin çeşitli kurumlar tarafından analiz edilebilme durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Erkek katılımcıların, 45-54 yaş grubunun ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcıların çoğunluğunun mobil uygulamalar yoluyla elde edilen kişisel verilerin kullanılıp analiz edildiğini düşündüğü görülmektedir. Cinsiyet ve yaş ile mobil uygulamaların kişisel bilgileri kazanç elde etmek amacıyla kullanmasında bir sakınca olup olmadığı durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu ancak eğitim düzeyi ile karşılaştırıldığında anlamlı bir ilişki oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadın katılımcılara oranlara erkek katılımcıların çoğunluğunun bu durumda bir sakınca olduğunu düşündüğü görülmektedir.

Araştırma verilerinden elde edilen sonuçlara göre kişisel verilerine karşı endişe duyan ancak yine de mobil uygulamaları kullanmaya devam eden ve bu eyleminden vazgeçmeyen kullanıcıların eylemlerinin nedenleri araştırılabilir, tekrar bir anket çalışması yapılarak bu nedenlerin detaylı sonuçlarına ulaşılabilir. Ulaşılan sonuçlar etrafında kullanıcıların kişisel verilere ilişkin endişe farkındalıklarının artırılmasına

yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir. Aynı zamanda mobil uygulamaları kullanırken parola, tek kullanımlık şifre kullanmanın önemi, verilerin toplanmasına yönelik yönetmeliklerin bundan sonraki kullanımlarda dikkat edilmesi gerektiği önerilmektedir bu alana yönelik araştırmaların artırılması gerektiğinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Mobil uygulamaları kullanırken kişisel verilerin kullanılmasına yönelik erişim izni isteği beraberinde bir yönetmelik ile gelmektedir. Bu yönetmelik mobil uygulamaları kullanmadan önce detaylıca incelenmeli ve kişisel verilerin kullanımına yönelik bilgi sahibi olunması önerilmektedir. Normalde bir mobil uygulama indirildiğinde, uygulamayı kullanmak için birkaç kişisel veri yeterli olmasına rağmen, diğer verilere de erişim izni istenmektedir. Bu durumda istenilen her izin sadece gerekli veriye ulaşmak için verilmeli, diğer verilere ilişkin gizlilik ve mahremiyet unsurları göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- ANDREJEVIĆ, Mark. (2007). Surveillance in the Digital Enclosure. *The Communication Review*, 10 (4), s. 295-317.
- ARMSTRONG, Martin (2020). The Apps Americans Can't Live Without, <https://www.statista.com/chart/23230/apps-people-cant-do-without-united-states/>, Erişim Tarihi: 15.11.2021.
- BAUMAN, Zygmunt (2019). Akışkan Modernite, (Çev: Sinan Okan Çavuş), İstanbul: Can Yayınları.
- BAUMAN, Zygmunt ve LYON, David (2013). Akışkan Gözetim, (Çev: Elçin Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BİLGİLİ, Muhammet İ. (2014). Adaptif Bağlam Bilinçli Mobil Uygulama Geliştirme, Gazi Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- BİRANT, Derya; BAKIRLI, Gözde; ÇETİN, Dilşah; MUTLU, Erol; DENKTAŞ, Levent ve KUT, Alp (2014). Savaş Okumalarında Mobil Uygulama Kullanımı ve E-Abone Uygulamaları, 19. Türkiye'de İnternet Konferansı, Kasım 2014, İzmir.
- BURSAL, Murat (2017). Nicel Yöntemler, (Çev: Selçuk Beşir Demir) Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları, İstanbul: Eğiten Kitap, s.150-203.
- CHANG, Jenny (2021). 92 App Usage Statistics: 2021 Data on Downloads & Consumer Spending, https://financesonline-com.translate.google.com/app-usage-statistics/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=nui,op,sc, Erişim tarihi: 10.11.2021.
- CLARKE, Roger (1988). Information Technology And Dataveillance. *Communications of the ACM*, 31 (5), s. 498-512.

- CLARKE, Roger (1994). The Digital Persona and its Application to Data Surveillance, <http://www.rogerclarke.com/DV/DigPersona.html#DPDV>, Erişim tarihi: 24.02.2022.
- DELOITTE (2020). Türkiye'deki Kullanıcılar 15 Dakikada Bir Cep Telefonuna Bakıyor, <https://www2.deloitte.com/tr/tr/pages/about-deloitte/articles/turkiyedeki-kullanicilar-15-dakikada-bir-cep-telefonuna-bakiyor.html>, Erişim tarihi: 19.10.2022.
- DİGNAN, Larry (2020). Journal Of Medical Internet Research, <https://www.zdnet.com/article/mobile-app-usage-booms-during-covid-19-says-app-annie/>, Erişim tarihi: 15.11.2022.
- FOUCAULT, Michel (1992). Hapishanenin Doğuşu, (Çev:Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul: İmge Yayınevi.
- FUCHS, Christian (2021). Büyük Veri Kapitalizmi, (Editörler), David Chandler ve Christia Fuchs. (Çev: Gamze Boztepe) Dijital Nesnelere Dijital Özneler Büyük Veri Çağında Kapitalizm, Emek ve Siyaset Üzerine Disiplinlerarası Yaklaşımlar, İstanbul: Notabene Yayınları, s.27-50
- GİDDENS, Anthony (2008). Ulus-Devlet ve Şiddet, (Çev: Cumhur Atay), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- ISLAM, Raşidül ve MAZUMDER, Tridib (2010). Mobile Application And Its Global Impact. International Journal Of Engineering And Technology, 73, s.104-111
- KEMP, Simon (2021). Digital 2021: The Latest Insights Into The 'State Of Digital', <https://wearesocial.com/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital>, Erişim tarihi: 01.02.2021.
- KONDYLAKİS, Haridimolar; KATEHAKİS, Dimitrios; KOUROUBALİ Angelina; LOGOTHETİDİS, Fokion; TRİANTAFYLLİDİS, Andreas; KALAMARALAR, İlyas; OYLAR, Konstantinos; TZOVARALAR, Dimitrios (2020). COVID-19 Mobile Apps: A Systematic Review of the Literature. Journal Of Medical Internet Research, 22 (12), s. 1-15.
- LYON, David (1994). The Electronic Eye: The Rise Of Surveillance Society. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- LYON, David (2006). Gözetlenen Toplum Gündelik Yaşamı Kontrol Etmek, (Çev: Gözde Soykan), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- LYON, David (2013). Gözetim Çalışmaları, (Çev: Ali Toprak), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- MARR, Bernard (2018). Veri Stratejisi, (Çev: Başak Gündüz), İstanbul: MediaCat Kitaplar.
- MARR, Bernard (2020). Büyük Veri İş Başında 45 Yıldız Şirket Büyük Veriyi Nasıl Kullandı? (Çev: Başak Gündüz), İstanbul: MediaCat Yayıncılık.
- MARX, Gary T. (2002). What's New About the "New Surveillance"? Classifying for Change and Continuity. Surveillance & Society, 1 (1), s.9-29
- NAMLI, Çiğdem (2010). Mobil Uygulama Kullanılabilirliğinin Değerlendirilmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- ÖZDAMAR, Kazım (2013). Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi- 1, MINITAB 16- IBM SPSS 21. Eskişehir: Nisan Yayınevi, s.155-320
- MADİKOVA ÖZER, Aziat (2019). Türkiye'de Cep Telefonunun Toplumsal Anlamı Üzerine Nitel Bir Çalışma. Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergisi, 2 (1), s.15-31.

Birinci Yazarın Katkı Oranı: %70

İkinci Yazarın Katkı Oranı: %30

Çalışma Ege Üniversitesi Tarafından Alınan 03.02.2021 Tarih ve E.37810 Sayılı Etik Kurul İzni ile Yürütülmüştür.

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.